

ŠTO UČENICI I UČITELJI/NASTAVNICI OČEKUJU OD PRIRODOSLOVNIH MUZEJA I ZBIRKI

MANON GIRON

Ured državne uprave u
Primorsko-goranskoj županiji,
Rijeka, Hrvatska

UVOD

Cilj poslova Ureda državne uprave u Primorsko-goranskoj županiji je nadzor nad zakonitošću rada ustanova u području kulture. No, to ne znači isključivo praćenje provođenja zakonskih i podzakonskih akata iz područja kulture, već i trajno praćenje rada tih ustanova a koje, dijelom, spada i u područje muzejske pedagogije, tj. prezentacije muzeja i komunikacija s javnošću. Stoga se i u programu rada Odsjeka za prosvjetu i kulturu zaključilo da treba obraditi pedagoško djelovanje svih županijskih muzeja. Odsjek je uvijek smatrao da je Prirodoslovni muzej u Rijeci poseban u odnosu na ostale županijske muzeje ili zbirke, no dana mu je prednost zbog slučajnog vremenskog podudaranja s organiziranjem ovoga Savjetovanja.

Istraživanje

Istraživanje je najprije započelo anketiranjem samih muzejskih ustanova o suradnji sa školama. Na taj način dobiveni su i podaci o Prirodoslovnom muzeju u Rijeci. Vidljivo je da je tijekom prethodne četiri godine Muzej posjetilo vrlo mnogo

posjetilaca, iako Muzej prethodnih godina nije vodio izdvojene podatke o broju osnovnoškolske i srednjoškolske djece. To je, svakako, velika šteta. Tako se prema statistici Hrvatskog prirodoslovnog muzeja zna da su najčešći posjetitelji muzeja, njih 40% školska populacija, zatim je 25% predškolaca, srednjoškolaca je 15% i 10% je odraslih (studenti, zaposlenici).¹ Na dodatnu zamolbu Odsjeka Muzej je dostavio podatke za 2001. godinu koji su bili polaznica za daljnje istraživanje.

“Kustos pedagog obavio je 31 grupu tuzemnih i inozemnih turista (ukupno 1175 posjetitelja); ravnatelj obavio stručno vodstvo za 9 grupa (200 učenika); kustos karcinolog 5 grupa (115 učenika), kustos ihtiolog 3 grupe (62 učenika) i kustos geolog (60 učenika). Ukupno je muzej posjetilo 48 grupa posjetilaca. Pojedinačnih posjeta bilo je 2740. Ukupno je muzej posjetilo 4352 posjetitelja.² Na zamolbe građana determinirano je više fosila, minerala i stijena te pružene stručne konzultacije pri izradi naturalnih i diplomskih radova.

Kustos ihtiolog imao je 4 stručne konzultacije s učenicima i 18 stručnih s građanima.

Suradnja s Kemijskom tehničkom školom u Rijeci ostvarena je na planu nastave unutar metodskih jedinica: Postanak Zemlje, Položaj Zemlje u Sunčevu planetnu sustavu, Minerali u građi litosfere, Hidrogeologija krša. Za potrebe tumačenja ovih tema u nastavi koncipirana su i školi ustupljena na ugovoreno vremensko korištenje tri panoa s fotografijama, shemama i legendama. Održana su predavanja kustosa geologa za grupe učenika u izložbenom postavu geologije i mineralogije.

Kustos pedagog obavio je 30 konzultacija s učenicima, studentima i drugim posje-

titeljima Muzeja, a upućeni su i na potrebnu literaturu Specijalne knjižnice i pomoć pri odabiru literaturnih podataka.

Kustos biocenolog održao je predavanja za:

- studente Pomorskog fakulteta u sklopu nastave "Održavanje materijala" - Obraštajne zajednice,
- Zajednicu tehničke kulture - Stanje i zaštita podmorja Primorsko-goranske županije,
- planinarsko društvo "Platak" - Flora i fauna podmorja sjevernog Jadrana.

Nastavljena je suradnja s Pomorskom školom iz Bakra u svezi s SEMEP Projektom.

Učenici Osnovne škole Kraljevica bili su na jednodnevnom terenskom radu u vodama srednjih vrata i priobalnom moru otoka Cresa.

Kustosi ihtiolog, karcinolog i biocenolog održali su terensku nastavu sa studentima Medicinskog fakulteta "Metodika bioloških istraživanja podmorja" s osnovama biologije i ekologije vrsta.

U dijelu izložbenog prostora (prizemlje), u sklopu Projekta akvarij uređena je radionica igraonica s edukativnim igrama prirodnoslovnog sadržaja.³

Temeljem ovog izvješća Prirodnoslovnog muzeja upućen je svim osnovnim i srednjim školama Primorsko-goranske županije dopis sljedećeg sadržaja.⁴

Tijekom drugog polugodišta ove školske godine ili tijekom prvog polugodišta kalendarske 2002. godine, pratio je ovaj Odsjek suradnju škola i kulturnih usta-

nova. Među ostalima i muzejskih ustanova a posebno djelatnost Prirodnoslovnog muzeja. Kako bismo mogli usporediti neke podatke, molimo Vas da nam u roku od 7 dana od primitka ovoga dopisa dostavite odgovor na ova tri/četiri pitanja:

1. da li je neko od odjeljenja u vašoj školi posjetilo Prirodnoslovni muzej Rijeka u vremenu od 1.1.2002. do 30.6.2002.?
2. Ako jest: koje je to odjeljenje bilo (i po mogućnosti broj učenika)?
3. Da li ste bili zadovoljni onim što ste vidjeli?
4. Ako niste, napišite nam zbog čega niste bili zadovoljni i što očekujete vidjeti u jednom prirodoslovnom muzeju?

Do početka ovog savjetovanja na anketni su listić od 56 osnovnih škola u Primorsko-goranskoj županiji odgovorile 24 osnovne škole. Vidljivo je da je manje od 50% anketiranih škola posjetilo riječki Prirodnoslovni muzej i da su od tih 12 škola sedam riječke osnovne škole. Nije, dakle, vjerodostojan komentar nekih škola da im je nezgodno posjetiti Muzej jer posjet Muzeju učenike izlaže dodatnim troškovima a i nespretno je zbog remećenja nastave. Zaista se ne može reći da učenici iz Delnica (Kastva, Viškova ili Brežca) nisu izloženi troškovima posjete li Muzej, a ipak je to učinila jedna manja grupa. Posebno su vrijedni odgovori škola koje su komentirale posjet Muzeju. Zanimljivo je, a što se vidi i iz Tabele, da one škole koje nisu posjetile Muzej nisu ni davale poseban komentar.

Tabela 1.

Naziv OSNOVNE škole	Posjet muzeju		Razred	Broj učenika	Komentar
	DA	NE			
BRAJDA - RIJEKA	DA		II	20	da
BROD MORAVICE		ne			
CENTAR ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE	DA		III, VI, VII	30	da
DR. ANDRIJA MOHOROVIČIĆ	DA		I, II, III, IV	50	da
DRAGO GERVAIS - BREŠCA Brešca+PO Zvoneća, Brgud, Mune, Rupa-Lipa, Pasjak	DA		I, II, III, IV	123	da
FRANE PETRIĆA - CRES		ne			
GRIVICA - RIJEKA	DA		I, II, III, IV	60	da
IVANA GORANA KOVAČIĆA - DELNICE	DA		VII, VIII	20	da
IVANA GORANA KOVAČIĆA - VRBOVSKO		ne			
JELENJE-DRAŽICE - DRAŽICE		ne			
JURJA KLOVIĆA - TRIBALJ		ne			
KANTRIDA - RIJEKA	DA			50	da
MARIA MARTINOLIĆA - MALI LOŠINJ		ne			
MILAN BROZOVIĆ - KASTAV	DA		VI, VIII	82	da
NIKOLA TESLA - RIJEKA	DA		I, II, III, IV, V, VI	260	da
PEHLIN - RIJEKA		ne			
PETAR ZRINSKI - ČABAR		ne			
SAN NICOLO - RIJEKA	DA		V,VI,VII,VIII	60	da
SVETI MATEJ - VIŠKOVO	DA		VI	65	da
TRSAT -RIJEKA		ne			
TURNIĆ - RIJEKA	DA		VIII	12	da
VIKTORA CARA EMINA - LOVRAN		ne			
VLADIMIRA NAZORA - CRIKVENICA		ne			
ZVONKA CARA - CRIKVENICA		ne			
Ukupno 24 osnovne škole	12	12		832	12

KOMENTARI

OŠ “Brajda” - Rijeka: Izjava učiteljice: “Svi smo oduševljeni vide-nim i doživljenim, ali i uzrastu primje-renom stručnom vođenju i objašnja-vanju, te strpljivom odgovaranju na sva dječja pitanja.”

OŠ “Drago Gervais” - Brešca: “Učenici i učiteljice bili su izuzetno zadovoljni postavom, puno su naučili a planirat će posjet i ove školske godine. Učiteljice posebno ističu stručnost i ljubaznost voditelja koji ih je primio i proveo kroz muzej.”

OŠ “Kantrida” - Rijeka: “Povećati muzejski prostor i zbirke.”

OŠ “Milan Brozović” - Kastav: “Učenici 6. razreda i članice debatnog kluba 8. razreda zajedno s voditeljicom, psihologom škole, posjetili su muzej i razgovarali s kustosom kao priprema za tezu: ZOO vrtove treba//ne treba ukinuti. Prema izjavama razrednica i učenika bili su zadovoljni posjetom i stručnim vođe-njem. Voditeljica debatnog kluba bila je

zadovoljna prijemom i stručnim razgovo-rom.”

OŠ “Nikola Tesla” - Rijeka: “Osim što smo vidjeli, bili smo jako zadovoljni i upućujemo pohvalu i zahvalu organi-zatorima izložaba.”

Osnovna škola - Scuola elementare “San Nicolò” - Rijeka: “Predavanja su bila vrlo zanimljiva, pogotovo učenicima kojima su sadržaji bili poznati tako da su imali prilike vidjeti ono o čemu su tijekom nastave učili. Kod onih učenika koji nisu imali teorijsku podlogu, predavanje i izložci su pobudili veliko zanimanje.”

OŠ “Turnić” - Rijeka: “Učenici i men-tor su bili vrlo zadovoljni, a posebno kom-pjutorsko korištenje podataka o životi-njama. Nama je problem prijevoz učenika i mogućnost posjeta samo u njihovoj suprotnoj smjeni od nastave kada poje-dinci imaju neka druga zaduženja.”

Broj srednjih škola koje su odgovorile na anketu iznosi samo 10, a od tih deset je samo njih tri posjetilo Muzej. Sigurno je da su i njihovi komentari vrlo vrijedni. Stoga ih navodimo nakon

Tabela 2.

Naziv SREDNJE škole	Posjet muzeju		Razred	Broj učenika	Komentar
	DA	NE			
HOTELJERSKO-TURISTIČKA ŠKOLA	DA		I.	52	DA
POMORSKA ŠKOLA BAKAR		NE			
KEMIJSKO-GRAFIČKA ŠKOLA - RIJEKA	DA		III.	12	DA
prezadovoljni					
GRADITELJSKA ŠKOLA ZA INDUSTRIJU I OBRT - RIJEKA		NE			

GLAZBENA ŠKOLA IVANA MATETIĆA RONJGOVA - RIJEKA		NE			
SREDNJA ŠKOLA AMBROZA HARAČIĆA MALI LOŠINJ		NE			
PROMETNA ŠKOLA RIJEKA		NE			
UČENIČKI DOM LOVRAN		NE			
SREDNJA ŠKOLA MARKA NTUNA DE DOMINISA RAB		NE			
STROJARSKO-BRODOGRAĐEVNA ŠKOLA ZA INDUSTRIJSKA I OBRTNičKA ZANIMANJA	DA		RAZNI	15	DA
Ukupno 10 srednjih škola	3	7		79	3

KOMENTARI

HOTELIJERSKO-TURISTIČKA ŠKOLA - Opatija: "Kustos muzeja mr. sc. Marcelo Kovačić je učenike na vrlo ugodan i prilagodljiv način upoznao sa sadržajima muzeja, što je učenike toliko zainteresiralo, posebno akvarij i informatizacija i informatizacija prostora, da su tek na upozorenje napustili Muzej."

STROJARSKO-BRODOGRAĐEVNA ŠKOLA ZA INDUSTRIJSKA I OBRTNičKA ZANIMANJA - Rijeka:

"Izuzetno smo zadovoljni i postavom Muzeja i vođenjem kustosa koji su vrlo stručni i susretljivi te se učenici iz muzeja učenici iz Muzeja svaki put vraćaju oduševljeni.

Zadovoljni smo i suradnjom djelatnika i ravnateljice Muzeja koji nam pomažu tiskanim materijalima i stručnim savjetima pri ostvarivanju tematskih prirodoslovnih i ekoloških izložaba koje postavljamo u školskoj knjižnici."

Nakon ovih saznanja o (ne)posjećenosti Prirodoslovnog muzeja u Rijeci, anketirani su **učenici** četvrtog, šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole metodom namjerno odabranog (ciljanog) uzorka. Pojam prirodoslovnog muzeja proširio se na pojam prirodoslovni muzej kao "prirodni muzej - ustanova koja drži zbirke i koja izlaže žive primjerke biljaka i životinja, kao što su botanički i zoološki vrtovi, akvariji i vivariji, te rezervati prirode"⁵. Ukupno je anketirano **70 učenika u dobi od devet godina i šest mjeseci do 17 godina** (jedan slučaj).

Najprije je postavljeno pitanje jesu li su učenici do sada posjetili neki prirodoslovni muzej. Od ukupno 70 učenika samo četiri učenika nisu posjetili **neki** prirodoslovni muzej, čime možemo biti zadovoljni. Od toga je Prirodoslovni muzej u Rijeci posjetilo 43 učenika, dakle više od 50%, čime ipak **ne možemo** biti uopće zadovoljni. Naime, iz ankete proizlazi da su svi učenici jedne **gradske**

škole posjetili muzej, a od 40 učenika sedmog i osmog razreda jedne prigradske osnovne škole Muzej je posjetilo samo 13 učenika. Predmetni nastavnik, prisutan anketiranju, upozorio je na činjenicu da učenike iz prigrada stoji posjet bilo kojoj kulturnoj ustanovi, a također iziskuje određeno vrijeme koje se ne može uklopiti u raspored sati. Taj problem se "vuče" još od 1980. godine.⁶

Kao nastavak pitanja o posjetu prirodoslovnom muzeju dane su, osim spomenutog riječkog Muzeja, i sljedeće pretpostavljene mogućnosti: Mini farma "Lazac" u Lokvama, Eko-centar *Caput Insulae* Beli na Cresu, Akvarij u Crikvenici, Akvarij u Rovinju, Zoološki vrt u Zagrebu, Botanički vrt u Zagrebu i Park "Natura Viva" u blizini mjesta Garda u susjednoj sjevernoj Italiji. Učenici su mogli dopisati i još neki prirodni muzej koji su posjetili koji ovdje nije bio naveden. Ponuđeni odgovori predloženi su temeljem godišnjeg plana školskih izleta. Mini farmu "Lazac" u Lokvama posjetila su 33 učenika, Eko-centar *Caput Insulae* Beli 30 učenika, ZOO u Zagrebu 46 učenika, Akvarij u Crikvenici 50 učenika, Akvarij u Rovinju 11 učenika, Botanički vrt u Zagrebu 18 učenika, Park "Natura Viva" 11 učenika. Kao preostale prirodoslovne muzeje, koje su posjetili, naveli su: ZOO u Ljubljani, NP Plitvička jezera, NP Brijune, NP Paklenu, ZOO u Münchenu, ZOO i Botanički vrt u Stuttgartu, Park prirode Učka, NP Risnjak, Golubinjak kod Lokava, ZOO u Splitu, Muzej školjki u Makarskoj, NP Krka, Lipicu. No, usprkos prethodnim uputama o cilju i vrstama prirodnih muzeja, učenici su samostalno dodali i *Tehnički muzej u Zagrebu*, *Guvernerovu palaču u Rijeci*, *Muzej u Humu*, *Varaždin* i sl.

O tome je li posjet bio zanimljiv, potvrdno je odgovorilo 60 učenika, a bi li ponovno posjetili neki prirodoslovni muzej, potvrdnih odgovora bilo je 45.

Posebno su dragocjeni odgovori učenika na pitanje zbog čega im je posjet bio zanimljiv (i obrnuto).

Odgovor DA: (**stariji uzrast**)

- ZOO u Zagrebu bio je zanimljiv jer sam vidio razne životinje,
- posjet Mini farmi bio je zanimljiv zato jer sam vidjela životinje koje ne vidim svaki dan; vidjela sam ih u živo, a ne na televiziji ili slici,
- jer su mi se svidjele životinje koje nisam do sada vidjela, očekivala da ću ih vidjeti u živo,
- zbog neobičnih i zastrašujućih riba i zbog prekrasnih konja i velikih prepariranih životinja,
- ima puno zanimljivosti,
- zbog životinja,
- posjet je bio zanimljiv jer sam vidjela puno životinja koje nemam prilike vidjeti ovdje u Rijeci,
- volim gledati životinje i biljke, itd.

Posebno su zanimljivi odgovori NE, i obrazloženja učenika na odgovor NE:

- nemaju ništa zanimljivog i okoliš ne predočavaju dobro (11 god.),
- ne volim ići po muzejima (9,5 god.),
- *ne mogu ništa znati jer nisam uopšte bila na muzej* (15),⁷

dok su preostali učenici izostavili obrazloženje svoga NE.

Sigurno je da ova tri odgovora ukazuju na široko polje rada za muzejskog pedagoga. Klasično vodstvo, *ex cathedra* koje prakticira većina učitelja i nastavnika traži mali ili nikakav napor, ali od učenika sigurno nećemo u budućnosti dobiti stalnog posjetitelja.

U ranijoj literaturi naći ćemo kako pojedini autori spominju činjenicu da se treba

posvetiti najmlađem uzrastu kako bismo jednog dana imali stalne posjetitelje muzeja, u ovom slučaju prirodoslovnih. Suvremeni dječji vrtić u određenoj sredini postaje pokretač mnogih pedagoških, kulturnih i humanih akcija, organizator je posjeta, izleta i akcija. Predškolske ustanove mogu s roditeljima preko djece i s djecom mnogo toga pokrenuti i ostvariti.⁸

U sklopu istraživanja anketirani su i **roditelji** a za uzorak je odabran Dječji vrtić "Orebčići" u Kraljevici, gdje je ispitan ukupno 61 roditelj iz četiri dobne skupine: jasličke, mlađe skupine, srednje i starije skupine djece. Bilo je za očekivati da roditelji s djecom jasličkog uzrasta neće "pohrliti" u prirodoslovne muzeje, ali je od njih deset ipak jedan roditelj izjavio da je sa svojim trogodišnjim djetetom posjetio akvarij u Crikvenici.

No, u mlađoj skupini je situacija mnogo bolja: od 18 anketiranih roditelja već je njih šest posjetilo neki prirodoslovni muzej: Zoo u Zagrebu i Botanički vrt u Zagrebu (dijete uzrasta 4 godine), akvarij u Crikvenici svih šest (od 2,9 do 4 godine). U srednjoj skupini (uzrast 4 i 5 godina) anketirano je 13 roditelja od kojih je 12 bilo u nekome prirodoslovnom muzeju: ZOO u Zagrebu, akvariju u Crikvenici i NP "Risnjak". Jedan je roditelj odgovorio da je sa svojim šestgodišnjim djetetom bio i u Prirodoslovnom muzeju u Rijeci.

U starijoj dobnoj skupini (šest i sedam godina) anketirano je 20 roditelja. Njih 14 posjetilo je prirodoslovni muzej: od toga jedan je poveo svoje dijete u Prirodoslovni muzej u Rijeci (uzrast 6 godina), više njih je posjetilo ZOO u Zagrebu, a najveći broj je posjetio akvarij u Crikvenici. Na pitanje jesu li posjetili neki drugi muzej, naveli su NP "Risnjak" i Plitvička jezera, Lipicu, ZOO u Ljubljani i Zagrebu.

Na pitanje bi li organizirano ili pojedinačno povelu svoje dijete u neki od prirodnih muzeja, 46 roditelja od 61 odgovorilo je potvrdno. Od pozitivnih odgovora, veći je broj onih koji bi radije da njihova djeca organizirano posjete spomenute ustanove od onih koji bi ih posjetili u vlastitom aranžmanu.

ZAKLJUČAK

Odgovori koje smo dobili na našu anketu ukazuju na to da svakoj vrsti posjetilaca, od najmlađih do odraslih, muzejski pedagog ili muzejski djelatnik treba posvetiti pažnju. Mora se posvetiti svakome koji to želi, ponukati ga na razmišljanje. Muzej se ne smije zatvarati i zanemarivati svoju kulturnu ulogu. Prvenstveni zadatak prirodoslovnih muzeja mora biti što bolja suradnja sa školskim i predškolskim ustanovama. No, niti obrazovne institucije ne smiju izgubiti iz vida svoju, osim edukativne, i kulturološku ulogu. Moraju iznalaziti načine da djecu (učenike) dovedu u muzej i otkriju vlastito kulturno nasljeđe.

Bilješke:

¹ Brezinščak, R., E. Kletečki: *Godine nisu važne... za posjet muzeju!, I skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Zbornik radova, Zagreb, 2002., str. 99.*

² *Prema navedenim podacima Muzeja učenika je ukupno bilo 435.*

³ *Izvor podataka: Milvana Arko Pijevac, E-mail, 20. 08. 2002.*

⁴ *Ured državne uprave u Primorsko-goranskoj županiji, Služba za društvene djelatnosti, Odsjek za prosvjetu i kulturu, klasa: 612-05/02-01/5, urbroj: 2170-78-04-02-4mg od 4. rujna 2002.*

⁵ *Statut ICOM-a, prihvaćen na 16. Generalnoj skupštini ICOM-a u Haagu, 5. rujna 1989., Nacionalni komitet ICOM-a, Zagreb, bez navedene godine izdavanja, str. 3.*

⁶ *Zdenka Sablić iz tadašnje Osnovne škole "Franjo Puškarić" iz Zagreba ističe da škole izvan samoga*

centra grada a koje ne posjeduju vlastiti školski autobus, imaju tipičan problem organiziranja posjeta muzejima te su zbog toga takve posjete u tim školama mnogo rjeđe nego što bi trebale biti. O tome: Sablić, Z.: Turistička sekcija - veza škole i muzeja, u: *Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja*, Zagreb, 1980., str. 116.

⁷ Radi se o odgovoru učenice iz romskog naselja.

⁸ Peteh, M.: *Oblici suradnje kulturnih institucija i predškolskih ustanova*, u *Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja*, Zagreb, 1980., str. 13.-17.

LITERATURA

Gesché-König, N.: *Muzejska pedagogija u Europi*, *Vijesti muzealaca i konzervatora*, 3, Zagreb, 1997.

Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja, Hrvatski školski muzej, Zagreb, 1980.

Skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Pula, 14-16. lipnja 2001., 1. Zbornik radova, Zagreb, 2002.

WHAT STUDENTS AND TEACHERS/INSTRUCTORS EXPECT OF NATURAL HISTORY MUSEUMS AND COLLECTIONS

As the result of the everyday work of authoress Manon Giron, M.S., a large number of data has been collected regarding the collaboration of cul-

tural institutions of the Primorsko-Goranska County with schools, i.e. educational institutions. A part of this huge opus refers to museums, hence to museums of natural history but likewise to institutions that hold collections and exhibit live specimens of plants and animals, such as botanical gardens and zoos, aquariums and vivariums and reservations of nature (ICOM, 1989). The title of the work is (precisely) the result of the analysis and collaboration.

In addition to the questionnaire forwarded to institutions, surveys were made in 56 elementary schools and 34 secondary schools and student dormitories. The data that was acquired is exceptionally interesting. It indicates that in spite of the existence of a museum of natural history in Rijeka, there are schools that do not plan or undertake organized visits to this museum, and there are students who never set foot in this museum and do not even know what it is. The reasons for this are extraordinarily diverse and point to problems in the organization of school activities but also to the material (im)possibilities of the society as a whole. In order to acquire the habit of visiting institutions of natural history and culture, we hold that forming such educational habits should already begin in the kindergarten, namely in pre-school days, so that we will not have to conclude that future inhabitants of the city do not know of the existence of a natural history museum in their city nor what it contains.